

ПРОГНОЗУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НЕСТАНДАРТНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

© 2014 ГУК Л. П.

УДК 331.522.4:338.27

Гук Л. П. Прогнозування та регулювання розвитку нестандартної зайнятості в Україні

Стаття присвячена розгляду проблеми державного регулювання сфери нестандартної зайнятості в Україні. Доведено, що засобом підвищення наукового потенціалу рівня планування і найважливішою складовою системи державного регулювання в цій сфері є прогнозування тенденцій і змін нестандартних форм зайнятості, що поширені на українському ринку праці. Оцінка динамічних потоків у сфері нестандартної зайнятості дозволила виявити фактори, що найбільшою мірою детермінують зміни в таких сегментах нестандартної зайнятості, як непостійна, понад-нормова, неформальна, неповна зайнятість, недозайнятість, яка має вимушений характер, і нестандартна ІТ-зайнятість, що розглядається як інноваційна складова нестандартної зайнятості. У результаті дослідження було розроблено економетричну модель прогнозування розвитку окремих форм нестандартної зайнятості на національному рівні. Доведено, що застосування прогнозної моделі дозволяє визначити тенденції розвитку нестандартної зайнятості, обґрунтувати напрямки основних заходів державного регулювання в цій сфері та вдосконалити концептуальні положення щодо напрямів проведення політики держави у сфері регулювання нестандартної зайнятості.

Ключові слова: нестандартна зайнятість, прогнозування сегментів нестандартної зайнятості, регулювання зайнятості

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 10.

Гук Лариса Павлівна – науковий співробітник, відділ соціально-економічних проблем праці, Інститут економіки та прогнозування НАН України (вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна)

E-mail: l_guk@ukr.net

УДК 331.522.4:338.27

UDC 331.522.4:338.27

Гук Л. П. Прогнозирование и регулирование развития нестандартной занятости в Украине

Статья посвящена рассмотрению проблемы государственного регулирования сферы нестандартной занятости в Украине. Доказано, что средством повышения научного потенциала уровня планирования и важнейшей составляющей системы государственного регулирования в этой сфере является прогнозирование тенденций и изменений нестандартных форм занятости, которые распространены на украинском рынке труда. Оценка динамических потоков в сфере нестандартной занятости позволила выявить факторы, в наибольшей степени детерминируют изменения в таких сегментах нестандартной занятости, как непостоянная, сверхурочная, неформальная, неполная занятость, недозанятость, которая носит вынужденный характер, и нестандартная ИТ-занятость, которая рассматривается как инновационная составляющая нестандартной занятости. В результате исследования была разработана эконометрическая модель прогнозирования развития отдельных форм нестандартной занятости на национальном уровне. Доказано, что применение прогнозных моделей позволяет определить тенденции развития нестандартной занятости, обосновать направления основных мер государственного регулирования в этой сфере и усовершенствовать концептуальные положения относительно направлений проведения политики государства в сфере регулирования нестандартной занятости.

Ключевые слова: нестандартная занятость, прогнозирования сегментов нестандартной занятости, регулирования занятости.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Библ.:** 10.

Гук Лариса Павловна – научный сотрудник, отдел социально-экономических проблем труда, Институт экономики и прогнозирования НАН Украины (ул. Панаса Мирного, 26, Киев, 01011, Украина)

E-mail: l_guk@ukr.net

Huk Larysa P. Forecasting and Regulation of Development of Non-standard Employment in Ukraine

The article is devoted to consideration of the problem of state regulation of the sphere of non-standard employment in Ukraine. It proves that the means of increase of scientific potential of the level of planning and one of the most important component of the system of state regulation in this sphere is forecasting of tendencies and changes of non-standard forms of employment, which are prevalent in the Ukrainian labour market. Assessment of dynamic flows in the sphere of non-standard employment allows allocation factors that significantly determine changes in such segments of non-standard employment as temporary, overtime, informal, partial, forced and non-standard IT employment, which is considered as an innovation component of non-standard employment. In the result of the study the article develops an econometric model of forecasting of development of individual forms of non-standard employment at the national level. The article proves that application of the forecasting model allows identification of tendencies of development of non-standard employment, outline directions of main measures of state regulation in this sphere and improve conceptual provisions with respect to directions of the state policy in the sphere of regulation of non-standard employment.

Key words: non-standard employment, forecasting segments of non-standard employment, regulation of employment.

Pic.: 2. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 10.

Huk Larysa P. – Research Associate, Department of social and economic problems of labor, Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine (vul. Panasa Myrnogo, 26, Kyiv, 01011, Ukraine)

E-mail: l_guk@ukr.net

Питання регулювання зайнятості займають провідне місце серед напрямів соціально-економічної політики держави. Сучасні типи зайнятості (дистанційна, аутсорсинг, аутстафінг, лізинг персоналу тощо) представлені на ринку праці головним чином у неформальному секторі економіки, широко розповсюджені нестандартні форми зайнятості. Тому реакції основних учасників ринку праці призводять до результатів, що малопрогнозовані та неочікувані. У силу своєї розповсюдженості та популярності серед населення, а також позитивного пом'якшуючого впливу на регіональні ринки праці нестандартна зайнятість потребує державного за-

конодавчого врегулювання і державної регіональної підтримки [1, с. 201].

Значний внесок у розробку проблеми зайнятості населення, її державного регулювання здійснили вчені України: С. І. Бандур, Л. І. Безтелесна, Д. П. Богиня, І. К. Бондар, В. І. Герасимчук, О. А. Грішнова, М. І. Долішній, Є. П. Качан, А. М. Колод, Е. М. Лібанова, А. С. Лісогор, Ю. М. Маршавін, В. В. Онікієнко, О. І. Цимбал та ін. Однак недостатньо обґрунтовані фактори, що впливають на розвиток нестандартних форм зайнятості, і методи прогнозування тенденцій їх розвитку, що дозволило б визначити цілі та пріоритети у сфері регулювання нестандартної зайнятості, тому

правові основи реалізації найважливішої управлінської функції держави у сфері нестандартної зайнятості вимагають подальшого удосконалення.

Метою статті є розробка економетричної моделі прогнозування розвитку окремих форм нестандартної зайнятості на національному рівні для визначення тенденції розвитку нестандартної зайнятості та обґрунтування напрямків основних заходів державного регулювання в цій сфері.

Державну політику в сфері регулювання нестандартної зайнятості населення неможливо розробити без прогнозів її стану, а також соціально-економічного розвитку держави на прогнозний (наступний рік) і перспективний (один-два роки) періоди. Верховна Рада України затвердила Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», що визначає правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України [2]. Показники прогнозу економічного і соціального розвитку України на короткостроковий період використовуються для розроблення державних цільових програм і для оцінки надходжень і формування показників Державного бюджету України. «Державна програма економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки», розроблена відповідно до Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», декларує, що високі темпи економічного зростання неможливі без розвитку гнучкого ринку праці та створення ефективних робочих місць [3, с. 46], тому розвиток нестандартних форм зайнятості, які забезпечують гнучкість ринку праці, – важливе завдання державної соціально-економічної політики.

Безперервний процес прогнозування тенденцій і змін нестандартної зайнятості населення є засобом підвищення наукового потенціалу рівня планування і найважливішою складовою системи державного регулювання в цій сфері. Якщо планування спрямоване на прийняття та втілення управлінських рішень, то метою прогнозування є створення наукових передумов для їх прийняття. З огляду на це основними функціями прогнозування розвитку основних форм нестандартної зайнятості є: науковий аналіз процесів і тенденцій; дослідження об'єктивних зв'язків соціально-економічних явищ; оцінка рівнів нестандартної зайнятості; виявлення альтернатив розвитку. З урахуванням цього зросте значення прогнозування в діяльності державних органів виконавчої влади і служб зайнятості населення.

Сучасний ринок праці динамічний, він характеризується постійними змінами, переходами робочої сили з одного стану зайнятості трудових ресурсів в інший [4]. Оцінка динамічних потоків у сфері нестандартної зайнятості дозволяє виявити фактори, що найбільшою мірою детермінують зміни у структурі нестандартної зайнятості населення. Переміщення населення між станом неповної зайнятості, недозайнятості, понаднормової зайнятості, неформальної, непостійної зайнятості, нестандартної ІТ-зайнятості може бути подане у вигляді схеми (рис. 1).

Запропонована схема трансформації демонструє ймовірний рух населення між різними формами нестандартної зайнятості, що здійснюється під впливом різних факторів – демографічних і соціально-економічних. Для оцінки комбінованого впливу названих факторів (з урахуванням їхнього взаємозв'язку) на ймовірність переходу зайнятих між різними формами нестандартної зайнятості, необхідно дати регресійну оцінку ймовірностей трансформації за допомогою побудови відповідних математичних моделей. Дані моделі дозволять оцінити вплив різних незалежних змінних на ймовірність для зайнятого населення переходу з одного стану нестандартної зайнятості до іншого або збереження колишнього статусу нестандартної зайнятості.

При побудові багатфакторних моделей нестандартних форм зайнятості населення дослідження чинників зв'язку утруднено взаємним впливом факторів, тому в таких умовах доцільно звернутися до лінійної залежності, яка при досить високих показниках щільності зв'язку здатна досить вірогідно відбити вплив основних факторів на розвиток досліджуваних процесів.

На першій стадії аналізу був проведений розрахунок необхідних аналітичних показників стану і тенденцій розвитку нестандартної зайнятості населення. Розрахунок був зроблений за даними вибіркового обстеження населення з питань економічної активності, проведеного Державною службою статистики України, й обчислено показники: 1) рівень неповної зайнятості, 2) рівень недозайнятості; 3) рівень понаднормової зайнятості, 4) рівень неформальної зайнятості, 5) рівень непостійної зайнятості, 6) рівень нестандартної ІТ-зайнятості.

На другому етапі передмодельного аналізу, обґрунтовуючи фактори, які впливають на нестандартну зайнятість, було визначено, що нестандартна зайнятість детермінується рівнем доходів населення та напруженістю ринку праці, демографічними показниками, які окреслюють максимальні можливі межі нестандартної зайнятості. Для встановлення тісноти зв'язків між відібраними факторами розра-

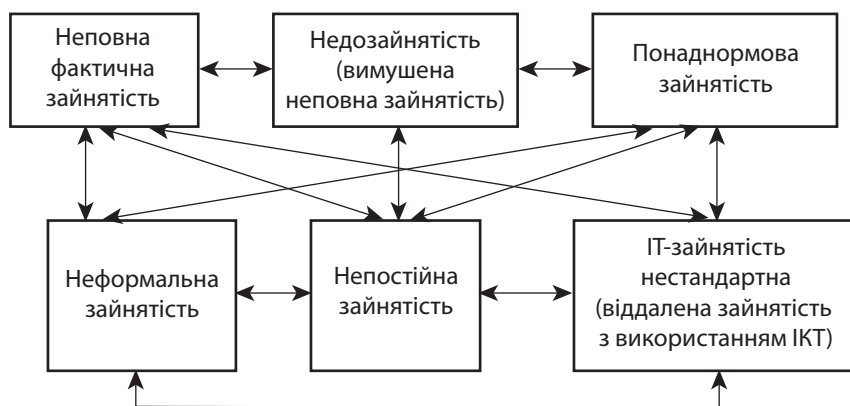

Рис. 1. Основні потоки у сфері нестандартної зайнятості

ховується кореляційна матриця. Ця процедура дозволить попередньо оцінити доцільність використання відібраних показників для побудови регресійної моделі. Коефіцієнт кореляції може приймати значення в інтервалі $(-1) - (+1)$, причому якщо значення знаходиться ближче до 1, то це означає наявність сильного зв'язку, а якщо ближче до 0, то слабкого. Якщо коефіцієнт кореляції від'ємний, це означає наявність протилежного зв'язку: чим вище значення однієї змінної, тим нижче значення іншої [5].

За результатами кореляційного аналізу тісноти зв'язків між відібраними факторами, запропоновано такий склад найбільш характерних факторів макrorівня: X_1 – розмір інвестицій в основний капітал; X_2 – індекси споживчих цін на товари та послуги; X_3 – середньомісячна заробітна плата; X_4 – темпи зростання номінальної заробітної плати; X_5 – темпи зростання реальної заробітної плати; X_6 – суми заборгованості з виплати заробітної плати; X_7 – обсяг пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою в структурі сукупних ресурсів домогосподарств; X_8 – кількість працівників, які знаходяться у відпустках по догляду за дитиною до досягнення нею віку, встановленого чинним законодавством; X_9 – коефіцієнт заміщення заробітної плати пенсією, X_{10} – доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості в структурі сукупних ресурсів домогосподарств; X_{11} – демобілізовані з військової строкової служби безробітні; X_{12} – кінцеві споживчі витрати домогосподарств. Як вихідна інформація для прогнозу використовуються звітні дані Державної служби статистики України з 2004 р. по 2012 р. (табл. 1).

На третьому етапі побудовано системи економетричних моделей для макrorівня. Взаємозв'язок між показниками нестандартної зайнятості та факторами можна записати у вигляді функції факторів-аргументів, що з різним ступенем спрямованості впливають на розвиток нестандартних форм зайнятості. Розрахунки регресійного аналізу виконані на ЕОМ у середовищі системи економетричного моделювання за спеціальною стандартизованою програмою EViews (табл. 2). Нижче наводиться докладний опис побудови кореляційно-регресійних моделей, відповідно

до яких можна оцінити рівні окремих форм нестандартної зайнятості в перспективі та зробити відповідні висновки і розробити рекомендації у сфері регулювання нестандартної зайнятості.

За результатами регресійного аналізу статистичні характеристики рівнянь моделі задовольняють їх критичним значенням: T – коефіцієнт Ст'юдента – значущість факторів регресійних рівнянь (абсолютна величина коефіцієнтів більша, ніж табличний довірчий інтервал 1,415, відповідно коефіцієнти значущі); R^2 – коефіцієнт детермінації – тіснота взаємозв'язку між факторами регресійного рівняння (дані моделі на 60 – 80% пояснюють зміну результуючих показників); $D.W.$ – коефіцієнт Дарбіна – Уотсона – наявність автокореляції залишків першого порядку (значення критерію DW близькі до 2, що означає відсутність автокореляції); $S.E.$ – середньоквадратична помилка регресійного рівняння. Оцінка точності результатів розв'язку економетричних моделей необхідна для визначення прогнозних властивостей моделей, вирішення питання про придатність моделі до практичного застосування. Накопичення похибок прогнозування в економетричних моделях виникає за рахунок умовності регресійних рівнянь і стохастичного характеру моделі, наявності формалізованих припущень щодо якісних змінних у процесі генерації рівнянь, а також зміни структури причинно-наслідкових зв'язків моделі між періодами спостереження і прогнозування [9, с. 107].

Одержані результати оцінки точності результатів розв'язку економетричних моделей свідчать про можливість застосування даних рівнянь для прогнозних розрахунків. Розрахунок за даними рівняннями дозволяє визначити перспективні рівні окремих форм нестандартної зайнятості в загальній чисельності зайнятого населення. Для визначення прогнозних значень рівнів нестандартної за отриманими багатofакторними моделями необхідно одержати значення факторів $X_1 \dots X_n$ на період прогнозування. Прогнозування економічних показників на основі трендових моделей, як і більшість інших методів економічного прогнозування, засноване на ідеї екстрапо-

Таблиця 1

Основні соціально-економічні показники, що використовуються для моделювання процесу розвитку нестандартних форм зайнятості

Показник	Рік									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
X_1	75714	93096	125254	188486	233081	151777	150667	209130	255839	
X_2	109	113,5	109,1	112,8	125,2	115,9	109,4	108	100,6	
X_3	590	806	1041	1351	1806	1906	2239	2633	3026	
X_4	127,5	136,7	129,2	129,7	133,7	105,5	120	117,6	114,9	
X_5	123,8	120,3	118,3	112,5	106,3	90,8	110,2	108,7	114,4	
X_6	2232,4	1111,2	960,3	806,4	668,7	1188,7	1473,3	1218,1	977,4	
X_7	22,2	24	23,7	23	23,1	26	25,9	25,5	27,1	
X_8	354457	370039	385620	397543	423 453	448856	462656	448 246	450059	
X_9	0,309	0,392	0,391	0,354	0,430	0,490	0,461	0,437	0,414	
X_{10}	4,4	4,9	4,6	5,2	5,3	5,1	6,2	4,6	4,1	
X_{11}	32,4	24,0	16,7	17,0	17,1	15,7	23,2	22,5	23,2	
X_{12}	180399	252624	319383	423174	582482	581733	686082	865860	986540	

Джерело: [6; 7; 8].

Система економетричних рівнянь

Назва показника	Рівняння	Характеристика рівнянь
Рівень непостійної зайнятості	$Y_{\text{непост.з}} = 4.372337163e^{-06} \cdot X_{12} - 0.1151206862 \cdot X_2 + 11.62928319$	$R^2 = 0.765$ $D.W. = 2.252$ $S.E. = 1.041$
Рівень неповної фактичної зайнятості	$Y_{\text{непов.з.факт.}} = 3.865183428e^{-05} \cdot X_8 + 0.6350333946 \cdot X_7 - 0.001887658822 \cdot X_3 - 15.53011703$	$R^2 = 0.675$ $D.W. = 2.117$ $S.E. = 1.049$
Рівень понаднормової зайнятості	$Y_{\text{понаднорм.з.факт.}} = -19.51928297 \cdot X_9 + 0.06058970295 \cdot X_4 + 15.42721588$	$R^2 = 0.899$ $D.W. = 1.616$ $S.E. = 0.589$
Рівень ІТ-нестандартної зайнятості	$Y_{\text{ІТ.нестандарт.}} = -0.1449160969 \cdot X_{10} + 0.02274198426 \cdot X_{11} + 1.3422615$	$R^2 = 0.557$ $D.W. = 2.928$ $S.E. = 0.176$
Рівень недозайнятості	$Y_{\text{недоз.}} = -0.258399704 \cdot X_5 + 0.003373628331 \cdot X_6 + 30.94820883$	$R^2 = 0.822$ $D.W. = 2.669$ $S.E. = 1.325$
Рівень неформальної зайнятості	$Y_{\text{неформ.з.}} = -6.114332129e^{-06} \cdot X_1 (-1) + 0.0009020157803 \cdot X_3 + 21.63047044$	$R^2 = 0.767$ $D.W. = 2.096$ $S.E. = 0.336$

Джерело: розрахунки автора.

ляції. Під екстраполяцією звичайно розуміють поширення закономірностей, зв'язків і співвідношень, що діють в досліджуваному періоді, за його межі. Метод екстраполяції застосовується тільки при прогнозуванні на порівняно невеликі періоди. Тому, на наш погляд, у даному дослідженні прогнозний період може дорівнювати трьом рокам.

Перспективні значення факторів, що увійшли у модель, у нашому дослідженні визначені шляхом виявлення тенденції зміни відповідного показника за 9 років (тренда) і екстраполяції виявленої тенденції на прогнозний період. Підставляючи прогнозні розміри основних факторів у розроблену багатофакторну модель прогнозу, визначаємо точкові значення рівнів нестандартної зайнятості на перспективу. Отримані прогнозні значення показників, які характеризують систему регулювання нестандартної зайнятості, віддзеркалюють найбільш ймовірнісний рівень показників, що моделюються при прогнозно-заданих значеннях основних факторів.

Розрахунки, проведені за допомогою розробленої системи прогнозних моделей, дозволили одержати про-

гноз рівнів нестандартної зайнятості в Україні на 2013 – 2015 рр. і проаналізувати динаміку розвитку окремих форм нестандартної зайнятості. Результати розрахункових і прогнозних показників нестандартної зайнятості представлено на рис. 2.

Прогноз розроблений з урахуванням сучасних тенденцій та можливостей повільного виходу економіки України з фінансово-економічної кризи, вплив якої відчуватиметься кілька найближчих років. Рівень непостійної зайнятості буде плавно зростати з 4,6% в 2012 р. до 5,4% в 2015 р., що підвищить гнучкість зайнятості та ринку праці в загалі. Рівень неповної фактичної зайнятості знижуватиметься повільними темпами з 14,1% у 2012 р. до 11,2% (прогноз на 2015 р.); проте рівень недозайнятості (вимушеної неповної зайнятості, спричиненої економічними чинниками) зростатиме з 4,3% в 2012 р. до 7,4% в 2015 р., але не досягне пікового значення в 11,6%, яке спостерігалося в кризовому 2009 р. Рівень понаднормової зайнятості, найінтенсивнішої нестандартної форми використання трудових ресурсів навпаки зменшуватиметься з 14,1% в 2012 р. до 12,4281%

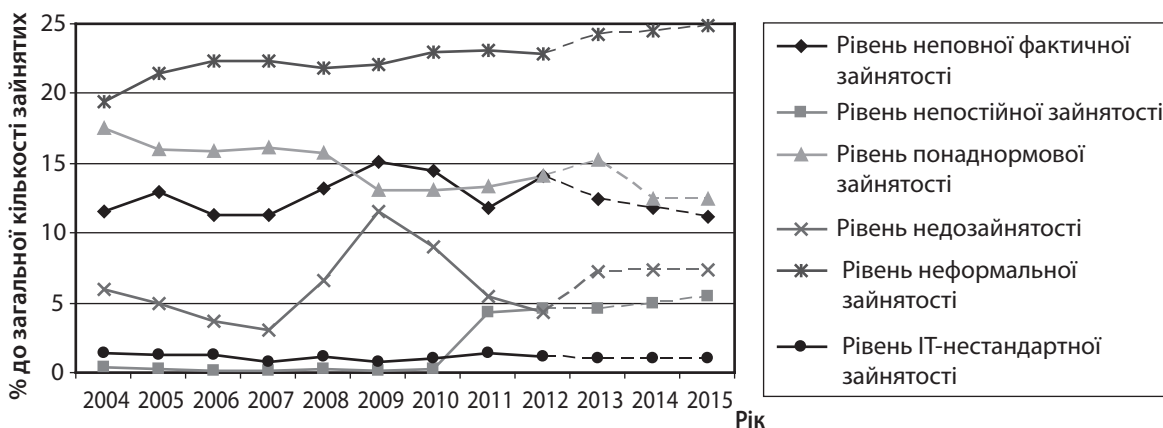

Рис. 2. Моніторингові (2004 – 2012 рр.) і прогнозні (2013 – 2015 рр.) показники рівнів нестандартної зайнятості в Україні

в 2015 р., це свідчить про скорочення попиту на інтенсивну роботу. Рівень неформальної зайнятості продовжує зростання з 22,9% в 2012 р. до 24,9% і знаходиться на такому ж високому рівні, як і раніше, що ілюструє значну тінізацію української економіки. Рівень нестандартної ІТ-зайнятості повільно зменшуватиметься з 1,18% в 2012 р. до 0,98% у 2015 р., що підкреслює мізерність висококваліфікованої складової нестандартної зайнятості й говорить про зменшення інноваційного потенціалу трудових ресурсів нашої країни та розвиток негативних тенденцій на ринку праці України.

Отже, результати дослідження припускають подальше зростання рівня непостійної зайнятості, на яке впливає збільшення витрат домогосподарств при умові зменшення індексу споживчих цін, тобто для підвищення матеріального стану й більш повного задоволення своїх потреб працівники згодні змінювати місце зайнятості, шукати роботу, що буде оплачуватись вище, в умовах стабільного розвитку економіки, коли впевненість у майбутньому дозволяє без зайвого ризику більш гнучко діяти на ринку праці.

Скорочення рівня неповної фактичної зайнятості залежить від кількості працівників, які знаходяться у відпустках по догляду за дитиною до досягнення нею віку, встановленого чинним законодавством, обсягу пенсій, стипендій, соціальних допомоги, що надаються готівкою, в структурі сукупних ресурсів домогосподарств та розміру середньомісячної заробітної плати. Тобто цільовою «аудиторією», на яку має бути спрямований регуляторний вплив щодо неповної зайнятості, є жінки, що знаходяться в декретних відпустках, студентська молодь та пенсіонери. Для цих категорій населення гнучкість неповної зайнятості є можливістю додаткового отримання доходів, досвіду роботи або шансом не втратити здобуту кваліфікацію. Причому на сучасному етапі розвитку економіки додатковий дохід – важливий стимул для залучення працівників до роботи в умовах неповної зайнятості. При скороченні заробітної плати спостерігається зростання рівня неповної зайнятості, що опосередковано свідчить про значний просярок працівників, які працюють в умовах неповної зайнятості вимушено.

Підвищення рівня недозайнятості (вимушеної неповної зайнятості, спричиненої економічними чинниками) пояснюється вкрай низькими темпами погашення заборгованості із виплати заробітної плати за умови ледь відчутного зростання реальної заробітної плати, тобто недозайнятості є результатом повільних темпів економічного розвитку в Україні.

Про скорочення інтенсивності використання трудового потенціалу зайнятого населення також свідчить прогнозоване падіння рівня понаднормової зайнятості, на яке впливає повільне зростання номінальної заробітної плати, що не стимулює до пошуку додаткової зайнятості, і зростання розміру пенсій, яке не вимагає від пенсіонерів активного пошуку додаткових доходів і не змушує після виходу на пенсію працювати понаднормово.

Рівень неформальної зайнятості продовжує зростання, інвестиційна активність держави дозволяє створювати нові робочі місця в легальному секторі економіки, але існування й функціонування українського приватного сектору відбувається в умовах жорсткої фінансової та податкової політики, а також високої бюрократичної заорганізованості. Неформальна ж зайнятість дозволяє уникнути фінансового контролю держави. Крім того, неформальна зайня-

тість створює додаткові робочі місця, які через відсутність капіталу і високого рівня фінансових платежів легально виникнути не можуть. нелегальний сектор, будучи самостійним сегментом ринку праці, створює робочі місця, тобто впливає на стан зайнятості населення, знижуючи тим самим напруженість на ринку праці; розширює ринок товарів і послуг; створює базу для розвитку малого бізнесу.

Розвиток ІТ-нестандартної зайнятості значною мірою залежить від розвитку підприємницької діяльності та самозайнятості. Працюючі вдома підприємці, які тільки починають свій бізнес, намагаються уникнути витрат, пов'язаних з утриманням приміщення. Сьогодні все частіше підприємці відхиляють практику формального офісу і розвивають свій бізнес за допомогою електронних мереж. Ефективними виявляються непрямі методи регулювання такої діяльності, наприклад, зниження рівня податків, пільгове кредитування й інші заходи, спрямовані на стимулювання реєстрації неформальних виробничих одиниць [10]. Нестандартна ІТ-зайнятість, як показало наше дослідження, також залежить від кількості безробітних, причиною незайнятості яких є демобілізація з військової строкової служби, це молоді та активні люди, що завдяки Інтернету мають можливість отримати доступ до роботи у економічно розвинених регіонах країни чи навіть за кордоном. Потенційно нестандартно ІТ-зайняті – це особи з областей із високим рівнем безробіття, держава вважає більшість з віддалених працівників, які використовують ІКТ у роботі, безробітними та не забезпечує достойного захисту в разі втрати роботи або тимчасової непрацездатності.

Прогнозування розвитку нестандартної зайнятості має ймовірнісний характер, тому між фактичними і розрахунковими даними можливі певні розбіжності. Однією з причин цього є унікальність об'єкта дослідження, тобто часом він може дуже істотно змінювати лінію своєї поведінки, всупереч багатьом прогнозам і розрахункам. Тому в практиці державного регулювання нестандартної зайнятості необхідно враховувати, що регулюючий вплив може бути ефективним в тому разі, якщо він зорієнтований на інтереси більшості працюючих. Запропоновані економетричні моделі прийнятні для опису залежності рівнів нестандартної зайнятості від обраних факторів, відповідно до розрахованих статистичних характеристик можна стверджувати про вірогідність і надійність прогнозування за цими рівняннями регресії. Наведена система прогнозних моделей дозволяє управляти процесами в сфері нестандартної зайнятості через зміну тенденцій факторів та з достатньо високою точністю регулювати національний ринок праці.

ВИСНОВКИ

Таким чином, система державного регулювання нестандартної зайнятості може ґрунтуватися на використанні методів математичної статистики, зокрема кореляційно-регресійного аналізу. Прогнозування напрямів розвитку нестандартної зайнятості на певний період хоча і не є методом управління, але служить базою для прийняття управлінських рішень. Отримані за допомогою економетричного моделювання результати відображають перспективи економічного розвитку досліджуваного об'єкта і можуть служити кількісною базою для підтримання позитивно діючих тенденцій, своєчасного виявлення ризиків, що призводять до недовикористання трудового потенціалу населення, розширення вимушеної неповної зайнятості (недозайнятості) або спонукають до переміщення населення в неформаль-

ний сектор економіки, переходу зайнятості в тінь. Прогнозування розвитку нестандартної зайнятості має стати невід'ємною складовою стратегічних розробок з питань розвитку ринку праці та економіки країни в цілому. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Ціжма Ю. І. Концепція флексик'юриті та нестандартні форми зайнятості: виклики сьогодення / Ю. І. Ціжма // Бізнес Інформ. – 2013. – № 7. – С. 197 – 202.

2. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

3. Державна програма економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kr-admin.gov.ua/Comitet/Ua/gromada/141011.pdf>

4. Покришук В. Ринок праці України: сучасні тенденції зайнятості населення / В. Покришук, В. Ковальський, О. Пазюк, Т. Черниш, В. Близнюк // Україна: аспекти праці. – 1998. – № 5. – С. 3 – 9.

5. Томас Р. Количественные методы анализа хозяйственной деятельности / Ричард Томас / Пер. с англ. – М. : Издательство «Дело и Сервис», 1999. – 432 с.

6. Статистичний щорічник України за відповідні роки / За ред. О. Г. Осауленка / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Праця України за відповідні роки. Статистичний збірник / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Витрати і ресурси домогосподарств України. Статистичний збірник / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Скрипниченко М. І. Секторальні та міжкраїнні моделі економічного розвитку / М. І. Скрипниченко. – К. : Фенікс, 2004. – 256 с.

10. Мортиков В. Инвестиции и занятость / В. Мортиков // Экономика Украины. – 2002. – № 4. – С. 30 – 34.

REFERENCES

"Derzhavna prohrama ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Ukrainy na 2012 rik ta osnovni napriamy rozvytku na 2013 i 2014 roky" [State program of economic and social development of Ukraine in 2012 and the main lines of development in 2013 and 2014]. <http://www.kr-admin.gov.ua/Comitet/Ua/gromada/141011.pdf>

[Legal Act of Ukraine]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

Mortikov, V. "Investitsii i zaniatost" [Investment and employment]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 4 (2002): 30-34.

Pokryshchuk, V., Kovalskiy, V., and Paziuk, O. "Rynok pratsi Ukrainy: suchasni tendentsii zainiatosti naseleennia" [Labour Market in Ukraine: modern trends in employment]. *Ukraina: aspekty pratsi*, no. 5 (1998): 3-9.

"Pratsia Ukrainy za vidpovidni roky" [Labor Ukraine for the respective years]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

"Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za vidpovidni roky" [Statistical Yearbook of Ukraine for the respective years]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Skrypnychenko, M. I. *Sektoralni ta mizhkrainni modeli ekonomichnoho rozvytku* [Sectoral and between countries model of economic development]. Kyiv: Feniks, 2004.

Tomas, R. *Kolichestvennye metody analiza khoziaystvennoy deiatelnosti* [Quantitative methods of analysis of economic activity]. Moscow: Delo i Servis, 1999.

Tsizhma, Yu. I. "Kontseptsiiia fleksik'iuriti ta nestandardni formy zainiatosti: vyklyky syohodennia" [Concept fлексик'юрити and non-standard forms of employment: the challenges of today]. *Biznes Inform*, no. 7 (2013): 197-202.

"Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy" [Costs and resources of households Ukraine]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>